

Sant Miquel de Turbians

Gisclareny

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	Al Puig ventós al vessant solell de la serra de Gisclareny mirant a la vall de Vilella i Cal Ros
Emplaçament	Des del mirador Albert Arilla hi ha un sender local marcat en verd i blanc que en 30 min s'hi va.
Alçada:	1250
Coordenades:	
Latitud:	42.25348
Longitud:	1.8842
UTM Est (X):	407959
UTM Nord (Y):	4678523

Classificació

Número de fitxa	08093 - 167
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Romànic Modern Barroc
Segle	XI-XIX
Estat de conservació	Bo
Notes de conservació:	Restaurada el 2004 i 2005 pel Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona
Protecció	Inexistent
Número inventari	Sí. IPA. 3344
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Restringit
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Pública
Titular:	08092A007000230000YT
Autoria de la fitxa	Pere Cascante i Torrella

Descripció

Edifici orientat a llevant i de planta rectangular, d'ua sola nau on s'hi adossen a banda i anda sengles capelles laterals i una capçalera quadrangular que inclou una sagristia darrere el prebiteri amb un pis al seu damunt. A l'angle nord-oest s'laça un campanar de torre de planta quadrangular i cobert amb teulada a quatre vessants de teula ceràmica damunt de cavalls i llates de fusta, mentre que la nau i el prebiteri ho són amb una teulada a dues vessants de teula ceràmica damunt una cornisa de lloses de pedra i amb el carener, construït en blocs de pedra tosca paral·lel a la façana principal que mira al sud. La nau i les capelles laterals estan cobertes mitjançant voltes de canó i de mig punt. L'església està il·luminada per dues obertures allindades en pedra i obertes al mur sud i també al mur est de la capella sud. L'interior està cobert amb volta de canó construïda mitjançant blocs de pedra tosca disposades a plec de llibre. La fàbrica i aparell de l'edifici és de murs de maçoneria de pedra calcària de la xona, unida amb morter de calç de color groguenc i amb els angles construïts en pedra ben desbastada. En algunes parts de l'exterior es conserva un esquerdejat de morter de calç que no recobreix la totalitat del parament i de les juntes. A l'extrem oriental de la façana nord s'hi endevina un canvi de parament que indicaria la presència d'una espadanya anterior al campanar actual. A la façana sud i a tocar de la façana sud-oest hi ha la data de 1803 esgrafiada sobre les restes d'un rellotge de sol i al capdamunt de la testera oest, una lauda sepulcral aprofitada per a tapiar una finestra amb la inscripció de "ANI 1685/TE SEMPRE PE/R DE PORT QUE/CAMINES A LA/MORT" (Tingues sempre per fita que camines a la mort). S'accedeix a l'interior per mitjà d'una porta adovellada i de mig punt emmacada per una arquivolta que arrenca des d'un guradapols en forma d'imposta. L'interior està recobert per una capa de guix i enlluït que emmascara la fàbrica originària. A l'extrem oest i damunt de la porta d'entrada hi ha un cor elevat de fusta amb barana de barrots de secció quadrada i damunt un soste o embigat amb els caps de biga treballats i accessible a través d'una escala de caragol oberta a l'extrem sud-oest i que també permet accedir al pis de les campanes. El paviment és de lloses de pedra amb un graó també de pedra a l'àmbit del prebiteri i de les capelles laterals. Cada espai està presidit per un altar massís de pedra i cal destacar que al major hi ha un garó a la part superior que sosté la talla de guix de Sant Miquel. Darrere d'ell hi ha un envà o paret de separació amb la rectoria on hi ha una pintura amb motius figuratius com ara tiges florides, unes balances, una roseta i una creu damunt d'un fons blau cel, blanc i blau fosc a manera de retaule. Al graó frontal de la part superior hi ha la data de 1814. Darrere seu hi ha l'àmbit de la sagristia.

Observacions:

Aquesta església va ser restaurada entre el setembre de 2004 i gener de 2005 per part del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. Es va fer un seguiment arqueològic dels treballs de desmuntatge de la coberta documentant-ne com a fase més antiga la part oest la qual molt possiblement hauria estat coberta amb lloses de pedra. A la part de llevant s'hi va portar a terme en època moderna, possiblement el segle XVII un allargament de la coberta mitjançant la construcció d'un nou prebiteri que anul·là l'antic absis medieval. Aquestes tasques també van documentar les traces dels antics murs testers triangulars de llevant i ponent amb cobertes diferents i també les traces d'un campanar de cadireta al mur oest, els forats del qual eren ben visibles. Fialment e s'va poder comprovar com les dues capelles laterals, abans de la coberta existent a dues vessants que resulta ser la cointunació de les cobertes sud i nord de la nau principal hi havia cobertes a dues vessants construïdes amb llosa de pedra i de factura similar a les capelles de Sant Martí del Puig. Val a dir que en el decurs dels mateixos treballs es van fer cales de prospecció pictòrica a la volta de la nau per determinar l'existència de pintures anteriors. S'hi va localitzar una primera fase amb un enlluït neutre de damunt la volta datat de l'època d'origen, una segona amb restes de pintura marró, negre corresponent a la construcció de les capelles laterals i una darrera de mitjans del segle XX

corresponent amb les pintures que actualment decoren el presbiteri. Segons aquestes tasques datariem l'origen de l'església a mitjans del segle XII corresponen amb la part de ponent on s'obria la porta actual de l'entrada, coberta amb volta de canó i capçada possiblement per un absis semicircular a llevant. Aquesta capella primerenca hauria tingut els murs testers més elevats que la nau i hauria estat coberta amb lloses de pedra. En un extrem (oest) s'hi hauria alçat un campanar de cadireta d'un ull i l'interior hauria estat enlluït amb una capa d'enlluït de calç. Posteriorment i possiblement el segle XVIII s'ahiria enderrocat el primitiu absis romànic per donar lloc a la capçalera existent carrada i unificada amb l'antiga nau romànica mitjançant una coberta de teula ceràmica a dues vessants damunt una capa de morter de calç i tenint com a ràfec les antigues lloses reutilitzades. D'aquest període en correspondria també l'obertura de les dues capelles laterals als murs de migdia i tramuntana i també la decoració interna amb pintures murals barroques. Les darreres reformes es van produir a mitjans del segle XIX amb la construcció d'un nou altar, la construcció del campanar de torre amb la data de 1810 i possiblement de la sagristia.

Història

Antiga parròquia del nucli de Gisclareny consagrada el 948 pel bisbe Guisad II d'Urgell que va consagrar les esglésies de Paradís; Sant Miquel apòstol (actual), Sant Pere (sant Pere del Grau) i Sant Andreu (Gréixer?) al lloc de Paradís dins el comtat de Cerdanya " van ser reedificades per homes del terme, això és: Estefred, prevere, amb el seu germà Sentane i l'abat Dacone" (Cebrià Baraut, C ; 1978. Urgellia I; 1979, Urgellia II, 1981 Urgellia IV , 1982 Urgellia V, 1983 Urgellia VI i 1988 Urgellia IX). Segons SPAL (SPAL, 2013) es tractava de tres altars dins una mateixa església. Nosaltres tendim a pensar en tres edificis diferents, doncs les alienes de Sant Pere i de Sant Andreu es troben en llocs propers. L'edifici actual va correspondre amb una de les possessions del monestir de Sant Llorenç prop Bagà i cap a l'any 1290 la trobem situada en les possessions dels barons de Pinós dins el terme del seu castell que tenien a Gisclareny " in castro nostro de Gisclasen et in tota parrochia S. Michaelis de Turbians" a través de documents que fan referència a donacions que els vassalls feien als seus senyors. Durant la baixa edat mitjana la rectoria de Turbians va ser objecte d'alguns conflictes entre els rectors que hi residien degut a la insuficiència de les seves rendes (Serra i Vilaró, J, 1989 Baronies llibre III) .Consta que el 1313 l'església va ser visitada pel canonge urgellenc "Galceran Costa" que va trobar que estava ben servida. Cal destacar que al 1326 aquesta església va quedar arrendada per 3 anys consecutius per un tal Jaume Martí per tal que hi fes residència contínua amb els clergues i la seva família " acostumada" i s'encuidés de sembrar les terres, pagar el delme del bisbe i atendre els serveis d'aquesta església i també les sufragànies que en depenien (Escriu, Preixens i Maçaners). Aquest document ens dona a entendre que en aquest període al lloc hi havia una petita comunitat de clergues. Amb la crisi baix medieval el lloc es deuria despoblar de forma notable, però sense quedar abandonat ja que el 1575 hi ha una visita pastoral on s'examinen les fonts baptismals, les crismeres missals ordinaris, ares, campanes i tot un seguit d'objectes i es va demanar que els parroquians bastessin una nova rectoria. El 1587 una nova visita pastoral es va poder comprovar com malgrat estigués feta la volta (reinstruïda) no s'havia cobert en llosa i teula. El 1593 la parròquia de Sant Miquel passava a dependre del bisbat de Solsona. Atès l'augment d'importància del barri del Roser amb l'església de Santa Maria va desplaçar el centre de poder a la zona del Roser. El gran distanciament entre els diferents habitants del terme entre veïnats ocasionà fortes disputes per determinar quina havia de ser l'església parroquial ja que uns defensaven la parroquialitat a Sant Miquel, mentre que els altres defensaven el nou centre de poder. Arrel d'una tempesta de vent es va esfondrar el campanar de Sant Miquel i els veïns i feligresos en costejaren un de nou on hi varen voler col·locar una campana que al final va ser instal·lada al campanar del Roser (Martín, 2005. P. 29). El 1752 es va signar una concòrdia on s'acordava la celebració de misses a Sant Miquel i al Roser. Tot i així la documentació parroquial (Martín, 2005) ADS carpeta Gisclareny centralitza els anys posteriors la parròquia al Roser de manera que Sant Miquel va anar perdent importància. Consta que a principi de segle XX (1813) es van fer algunes reformes com seria la construcció del rellotge

de sol a la façana de migdia, el 1803 i es deuria reformar l'altar major. És en aquest període quan es deuria bastir la sagristia de dues plantes i es van unificar les dues cobertes en una de sola. Durant el primer terç del segle XX l'església es va convertir en sufragania de la Mare de Déu del Roser i l'antiga rectoria va passar a amns particulars amb el nom de "Caal Campaner". La guerra civil va fer desaparèixer els objectes de culte i imatges i a la dècada dels '40 es va abandonar de forma definitiva i només es celebrava ofici el dia de Sant Miquel (8 de maig) i el 29 de setembre coincidint amb Sant Gbriel i Sant Rafael. Va ser en aquest mateix moment quan l'habitant de Cal campaner va pintar l'interior en color blau clar i va fer-hi posar una nova campana "Micaela". Poc temps després la casa va quedar deshabitada. No va ser fins el novembre de 1998 que l'alcalde de la població Joan Tor sol·licitava a la Diputació de Barcelona suport econòmic per a la restauració de la volta de l'església ja que amenaçava en caure. Prèviament el bisbat de Solsona havia negociat un conveni de cessió de l'església per 30 anys amb l'ajuntament per a poder portar a terme la seva restauració. Poc temps després es va emprendre un estudi històric i arquitectònic i el 29 de novembre de 1999 l'arquitecte i cap de servei de Patrimoni Arquitectònic Local comunicava a la població que s'empenia la restauració de la coberta del campanar la qual es va portar a terme l'any 2000 i entre el setembre de 2004 i gener de 2005 es va fer la restauració de la coberta de l'església, així com la reparació del cor de fusta. Actualment es troba en bon estat i integrat en un programa de visites culturals en el denominat "Visites a monuments restaurats per la diputació de Barcelona" on es fa difusió a través d'un opuscle genèric que inclou altres monuments restaurats per l mateix Servei a la comarca del Berguedà, destacant la veïna església de Sant Martí del Puig.

Bibliografia

- BARAUT, C ; (1978) "les actes de consagració de les esglésies del bisbat d'Urgell". Urgellia I; BARAUT, C (1981) "Els documents de l'any 1010-1035 a l'arxiu capitular de la Seu d'Urgell". Urgellia IV; BARAUT, C (1982) "Els documents de l'any 1036-1050 a l'arxiu capitular de la Seu d'Urgell". Urgellia V. BARAUT, C (1983). " Els documents de l'any 1051 a 1075 a l'arxiu capitular de la Seu d'Urgell" a Urgellia VI. BARAUT, C (1988-89) "Els documents dels anys 1101-1150 a l'arxiu capitular de la Seu d'Urgell". Urgellia IX;
- CABALLÈ I CANTALAPIEDA, F (1995). Les tres-centes cases de Gisclareny. Albí;
- CIMA I GARRIGÓ, F (1997) Converses amb l'ermità de Sant Miquel de Turbians. Terrassa;
- CIMA I GARRIGÓ, F (1998). Primavera a Sant Miquel de Turbians. Terrassa;
- CIMA I GARRIGÓ, F (1994), Retorn a Sant Miquel de Turbians. Terrassa;
- MARTIN E (2005) Una mirada sobre la història de Gisclareny. P.15, P.32, 33.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Inventari de Patrimoni arquitectònic (IPA). Fitxa núm. 3334; SERRA i VILARÓ , J (1989). Les Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius. Llibres I, II i III. Centre d'estudis baganesos;
- ADCU. Acta de consagració de Sant Miquel Turbians (inèdit),
- DDAA. (2014). "Església de Sant Miquel de Turbians. Gisclareny". Restaurar o reconstruir. Actualcions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local en els monuments . Memòria SPAL 2010-2012. P.273-280.

